

DIIS REPORT

MARSKAL-IP AJAAPPIAA

QAARTARTOQANNGILAQ

QAARTARTOQARSIMANNGISAANNARPOQ

AAMMA QAARTARTUNIK UJAASINNGILLAT

EQIKKAANEQ

Svend Aage Christensen

DIIS REPORT 2010:02

© København 2010

Nunat assigiinngitsut akornanni ilisimatusarnermut Danskit institutiat

Dansk Institut for Internationale Studier, DIIS

Strandgade 56, DK-1401 København, Denmark

Tlf: +45 32 69 87 87

Fax: +45 32 69 87 00

E-mail: diis@diis.dk

Kalaallisuumut nutserisoq: Jens Lyberth

Ungalua: Anine Kristensen

Layout: Allan Lind Jørgensen

Ungaluani asseq: Aqqartartoq Star III, Scripps Institution
of Oceanography, University of California, San Diego.

Aqqartartoq aqqanileriarluni Thule-mi aggustimi 1968 aqqarluni
misissuinermi atorpeqarpoq.

GNU Free Documentation Licence.

Naqinneqarpoq Vesterkopi A/S-imit, Danmark-imi

ISBN 978-87-7605-370-3

Akia: 50.00 kr.-it, moms-ia ilanngullugu

Nalunaarusiap quppenera: www.diis.dk/thuleulykken assitai ilanngullugit,

akeqanngitsumik aaneqarsinnaavoq aammalu atuaganngorlugit

inniminnerneqarsinnaalluni.

Pisortamit aallaqqaasiut

Nunanut allanut ministerip Thule-mi ajunaarneq pillugu, tassungalu atatillugu paasissutissat tunngaviusut pillugit misissuisoqarnissaanik piumasagaataa tigugakku seniorforsker Svend Aage Christensen qinnuigaara suliassaq misissoqullugu. Taanna suliassaqarfimmut tassunga tunngasunik misilittagaqarpoq, ilaatigullu DUPI-p 1997-imi atuakkanik marlunnik annertussulimmik qulaajaatitsinerani *Kalaallit Nunaat sorsunnerup nillertup nalaani* ataqatigiissaarisuusimalluni. *Danskit amerikarmiullu sillimaniarnermut politikkiat 1945-68.*

Matumuunalu nuannaarutigaa misissuinerup inerneru saqqummiussinnaagakkit.

Nanna Hvidt
Pisortaq

Atuakkiortup aallaqqaasiutaa

Ilisimatusarnermi assistentera, – forskningsassistent, cand. mag. Gry Thomasen qutsaviginiarpara nalunaarusiap matuma suliarineqarnerani pitsaasumik tapersersuisimanagera pillugu. Taassumami paasissutissat tunuliaqutaasut eqqummaarilluni misissoqqissaarsimavai, allagaatinilu taakkunani paasissutissat qarasaasiamut database-mut nalunaarsorsimallugit, aammalu danskit toqqorsiviinit paasissutissanik naleqarluartunik nassaartorsimalluni, ulluinnarnilu sulininni isummersuilluarsimalluni.

Ungalu aamma suleqatinnut immikkullu ilisimasalinnut danskiusunut nunanillu allaneersunut qujaniarnera oqaatigerusuppara, taakkua piffissaminnik siunnersuutiminnillu tuniorarluarsimammanga.

Svend Aage Christensen

I. Aallaqqaasiut

Sooq nalunaarusiortoqartariaqarpa?

Nunanut allanut ministeri Per Stig Møller, allagaqarluni januarip arfernanni 2009, DIIS-imut piumasaqarpoq, timmisartup qaartartunik nakkakaatitsissutip B-52-ip 1968-imi Kalaallit Nunaata kitaata avannaani Thule-mi timmisartunut mittarfup eqqannguanut nakkartoq pillugu pappialaatit pillugit nalunaarusiortoqassasoq. Timmisartoq B-52 pineqartoq qaartartorsuarnik brint-imit sanaanik sisamanik usisimavoq. Ukiuni qulikkaani sisamani kingullerni amerikkarmiut aamma danskit pisortatigoortumik nassuiaatigiuarsimavaat atomip nukinganik qaartartorsualiat sisamaasut ajunaarnermi aserorneqarsimasut.

Nunanut allanut ministerip iliuuseqarneranut pissutaapput Folketingimi oqallinneq, BBC-mi aallakaatitat arlariit, allaaserisallu novembarip qulingani aqqarnanilu saqqummiunneqartut. Tamanna ukiunik arfineq marlunnik sioqqullugu, 2001-imi BBC-mi aviisiliortup Gordon Corera-p amerikarmiut nukissiuteqarnermut ministeriaqarfianiit (DOE) pappialaatit, – dokumentit – 348-ut Thule-mi ajunaarnermut tunngasut Las Vegas-imi toqqorsivimmiit tiguaai.

Gordon Corera BBC News-imi sillimaniarnermut tunngasunik aallakaatitassioortuuvuq. Taassuma pinerliiniarnermik akiuiniarnermut, atom-ip nukinganik sakkussiat siammartigaanerannut, aammalu nunarsuaq tamakkerlugu sillimaniarnermut tunngasumik apeqqutit BBC-mi TV-mut, Radiumut aamma qarasaasiatigut Online-imik suliaasaqarfigai allaaserinnittartut aallakaatitassioortutullu. Gordon Corera-p aamma tuluit amerikarmiullu kilitissiaqarfinut attuumassuteqartut sammisarsimavai, aammalu tuluit TV-anni Today-show-imi nunanut allanut tunngasuni tusagassisartuusimalluni. Aamma aviisini allaaserisamat ajunngivissumut “The Need for Context: The Complexities of Foreign Reporter” allattuusimavoq. Ilaatigut Oxford-imi aamma Harvard-imi ilinniarsimasuuvuq, BBC-milu atorfinilluni 1997-imi. Assut ilippanarpoq. Aviiisiliortoq ajunngivissumik ilinniagalik misilittagaqarluartorlu, pappialaatit 348-it misissornissaannullu piffissaq ukiunik arfineq marlunnik sivisussusilik piffissaralugu.

Ajoraluartaumilli inerneru isumalluarnermut naapertuutinngillat. Apeqqutigisariaqarpormi Gordon Corera isumaqarnersoq oqaluttuarisaarnermi “ilumoortut” paasissutissanit tuluit oqaasi atorlugit suliaasunit taamaallaat

paasineqarsinnaasut. Allaaserisami oqaatiginiarneqartoq pingaarneq tassaavoq timmisartorsuaq B-52 nakkarmat qaartartorsuit pingasut kisimik nassuiaatissaqartinneqartut, taamaasillunilu immaq Thule-p kangerlliumarnani sulii qaartartorsuarmik ataatsimik nassaassaartoq, aammalu amerikkarmiut aqqartartoq atorlugu misissuinerminnut pissutaasut eqqortut saqqummiussimangikkaat, tassalu taamani 1968-ip aasaani aqqartartuaraq iluaqutigalugu qaartartup sinnikorisinnaasaanik ujaasinermi.

Qaartartoq pillugu oqaatiginiarneqartoq siulleq nutaarsiassaavoq nutaajungitsoq, taannami danskit nutaarsiassaqartitsiviinit siullermeerluni 1987-imi saqqummiunneqareerpoq, aammalu oqaluttuaq nutaanngorlugu 2000-imi saqqummiunneqaqqilluni. 2000-imi saqqummiussa qaaissutissat maajimi 1988-imi isertugaatitut nalunaarsugaajunnaartut tunngavigalugit aammalu alla novembarimi 1995 isertugaatitut nalunaarsugaajunaartoq tunngavigalugit suliaapput. Oqaatiginiarneqartup aappaa, tassalu aqqartartuaraq atorlugu immap iluani misissuinerup siunertavianik isertuussiniartoqarsimasoq, nutaarsiassatut nutaatut taaneqarsinnaavoq, tusagassiorfinni sammineqarnerata annertussusianiit isiginiassagaanni, kisiannili apeqqummi tassani pappilissat qaaissutissat nutaanngitsut ilisimaneqarluareersullu tunngavigineqarput, februarimi 1991 isertugaatitut nalunaarsugaajunnaartut aammalu pappialaatit ataatsimoortut 317-it uuma ataatungaani eqqaaneqartussat ilagaat. Takussutissaqanngilagut Gordon Corera danskit toqqorsiviini misissuisimanersoq, imaluunniit uppersaatissarsiorsimanera tungavissarsiorsimaneraaluunniit oqaatiginiakkani, tassalu Danmarki apeqqutini aqqartartuaqqap misissuisinneqarsimaneranut tunngasuni isertuunniarneqarsimasorooq.

Nunanut allanut ministerip DIIS-imut ersarissumik apeqqutigisaa tassaavoq, pappialaatit 348-it (quppernerit 2000-it missigisaat) Gordon Corera-p 2001-imi pissarsiarisai qaaissutissanik nutaanik aalajangiisunillu imaqarnerisut, amerikkarmiut energiministeriaata (DOE) isertugaataajunnaartutut 1986-imiit ukiunilu tulliuuttuni nalunaarsorsimasaanut 1994-imi septembari qaammat tamanut saqqumisunngortinneqartunut sanilliullugit. Peqatigiiffiup Foreningen af Stråleramte Thulearbejdere, – Thule-mi sulisuusimasut qinngornernik ulorianartunik eqqorneqarsimasut peqatigiiffiata pappilissat qaaissutissat pineqartut takusinnaanngorumallugit qinnuteqarsimavoq, qaaissutissallu pineqartut aamma qinnutigineqarnerat tunngavigalugu danskit naalakkersuisuinut nassiuunneqarsimallutik.

Pappialaatit 317-it 1994-imi tamanut ammaanqartut pappialaatit 348-it 2001-imi Gordon Corera-p pissarsiarisaasa ilagaat, annikitsuaraannartigut nikingassuteqarlutik. Kisiannili pappialaatit katersat 348-it ilaqarput paasissutissanik pingaaruteqartunik, katersani 317-imi ilaannigtsunik, kisiannili paasissutissat taakkua Gordon Corera-mit aallakaatitassiani allaaserisanilu atorneqanngillat. Oqaatigineqarsinnaavoq BBC-p qaartartorsuarnut tunngasumik oqaluttuai, danskit nunarsuullu ilaani allani tusagassiutit tamatigoortumik aggusti qaammat 2000-imi eqqartugaasa assigilluinnaraat, assersuutigalugu *Jyllands-Posten-imi* aggustip ulluisa aqqaneq aappaanni ukioq 2000 (J-P 12/8 2000) aamma BBC-mi aggustip ulluisa 13-anni ukioq 2000, (BBC News 13/8 2000).

BBC Radio World Service-lu suli alloriaqqilluni imaattunik oqaatiginninniarpoq, “BBC-p misissuinerani (...) siullermeersumik uppernarsarneqarpoq qaartartorsuarmik ataatsimik annaasaqartoqarsimaneranik tusatsiartakkat ilumoortuusut”, (BBC World 2008). Suliaq imaannaanngilaq. “All his geese are swans”, soorlu ussat taama oqariartortoq. BBC Two Newsnight aamma taassuma tungaanut ingerlavoq, aamma imatut nassuiaalluni: “The US abandoned a nuclear weapon beneath the ice in northern Greenland following a crash in 1968, a BBC investigation has found” (BBC Two 2008).

“Qaartartumik tammaasaqartoqartoq” pillugu upperinninneq takisuumik oqalutuassartarpoq. Assersuutigalugu danskit tusagassiorfiisigut aallakaatitani decembarimi 1987-imi apeqqut taanna sammeneqarpoq. Danskit nunanut allanut ministeriata nassuiarpaa amerikkarmiut sakkutuuvusa timmisartortartut assortorsimannngisaannaraat qaartartorsuaq, qaartartorsuilluunniit siku putullugu immap naqqanut kivisimasinnaanerak, kisiannili qularutissaanngitsoq qaartartorsuit ajunaarnermi aserorneqarsimanissaat. Ilanngullugulu oqaatigaa immap iluani misissuinerit aqqartartumit Star III-mit aggustimi 1968 ingerlanneqartut timmisartup sinnikuinik takutitsisimasut, kisianni qaartartorsuarnik naamik.

Oqaluserisamat tassunga atalluinnartuuvoq plutoniummip annertussusianut naatsorsuutininut tunngatillugu apeqqut, tassa imaappoq, plutoniummip qaartartorsuarniittup annertussusia aammalu ajunaarnermi plutoniummi siammartitserneqartoq. 1988-imi septembari qaammat statsministerip Folketingimi apeqqut taanna pillugu apeqqutigineqartut akissuteqarfigai.

Qaartartorsuaqarneranik upperinninneq ussatigineqalersoq tupaallaatissaanngilaq, maluginiaraanni pappialaatit tunngavigineqartut assigiiaartuummata. Ukioq

2000 aamma ukioq 2008 tusagassiuutit pappialaatit ikittuinnaat atorlugit oqaaseqatigiiaat ataasiakkaat pappialaatinit 348-nit qanoq paasineqarnissaat isumaliutigisaqattaarpaat.

Maluginiartariaqarporli pingaaruteqartumik assigiinngissuseqarmata. BBC-ip allaaserisaani aallakaatitassiaanilu 2008-meersuni, aviisiliortup atorfillit ilisimatuullu amerikkarmiut 1968-imi ajunaarnermik suliaqarnikuusimasut oqaloqatigisimavai, taakkualu pappialaatini allaaserisat ilaat paasissutissatut ilumoortutut uppernarsarsimarpasippaat.

Taakkualu ilagaat William H. Chambers, siusinnerusukkut vicedirektør-iusimasoq, sakkussiornermilu ilusilersuisartutut Los Alamos National Laboratory-mi atorfeqarnikuusimasoq, taamanikkullu siuttuunikuusimasoq suleqatigiissitanut ajunaarnermik sammisaqarsimasunut, tassungalu ilaasimalluni Thule-mi ajunaarnek (takuuk dok. 107026, taassuma sammisarisisimasai paasisaqarfigilaarniarlugit). “Pakatisstutigineqarsimavoq atortussiat tammartut nassaarineqarsinnaasimannginnerat” BBC-mut oqarpoq, nassuiarlugulu sooq ujaasineq unitsiinnaraanni pitsaanerusimanersoq. “Allanut ajornartorujussuussaag paasissutissat isertuussatut isigineqartut ajunaarnermilu tammartut nassaarinissaat, uagut nassaarisinnaanngeriikkagut” (BBC News 2008; BBC Two 2008).

Dr. Chambers naapertorlugu allat isortorlutik paasissutissat tammartut nassaariniansinnaanaviangilaat, aammalu atortut radioaktivusut imarsuarmit taama annertutigusumi nunguinnartussaassapput ulorianarunnaarlutillu. Atorfillit allat pappilissanik paasissutissanik isertuussanik atuarsimasut aamma uppernarsarpaat sakuutinik maangaannaq qimatsisoqarsimasoq, BBC-mi allaaserisami atuarneqarsinnaavoq. Pentagon-imit BBC-mit misissuineq oqaaseqarfigineqarumasimannngilaq, tassanngaaniillu pisimasoq pillugu siusinnerusukkut pisortatigooortumik misissuisimanerit innersuunneqarput.

Taamatut allaaserinninneq apeqqutinik pilersitsivoq. Allaaserisap oqaatiginiarpaa paasissutissiisut atiisigut oqaatigineqanngitsut “uppernarsaraat sakkussianik qimatsisoqarsimasoq”. Soorunami imaassinnaavoq paasissutissiinerneqartut atiisigut taaneqanngitsut eqqortumik issuarneqarsimasut, kisianni maluginiartariaqarpoq pineqartunit oqaaserisimanerarneqartut Chambers-imit oqaatigineqartunik uppernarsaanngimmata, kisiannili oqaluuserisat assigiinngitsuullutik: Chambers-ip atortussiat paasissutissallu isortuussat pigai paasissutissiisut kinaaneri isertuunneqartut sakkussiat pillugit oqaaseqartinneqarput.

Aamma isumaliutigineqarsinnaavoq Chambers-ip oqaluuserisamini oqariartuutit marluk eqqartorsimagai, siulleq isertuussat pineqartut aserorneqarsimangitsut, kisiannili nassaarineqaratik, aappaattullu pineqartut sequmissimasut paasisassaajunnarsimasulluunniit, taamalu atortussiat immikkuualuttortaatut piujunnarsimallutik. Taavalu naqissuserniarlugu oqaatigisariaqarpoq: Oqariartortitat isertuunneqartut sakkussiamik qimatsisoqarsimaneraaner at uppersarneqanngitsaq, oqarneq taanna Chambers-ip oqaaserisimasaanut uppersaataanngilaq, kisiannili tassaalluni oqaaseqaat immikkoortoq tigussaasunngortikkuminaatsorlu.

BBC-mi allaaserisaaq ingerlaqqippaq: “Ajunaarnerli, saliineq aamma qaartartumut qimanneqartumut atatillugu eqqumiitsut taamanikkut pisunut malinnaasusunit “naalliuutaapput”, – aamma inuit maanna taavani inuusut akornanni, – avatangiisinut peqqissutsimullu tunngasutigut ernumassuteqartuarneq atuulluni, taamani 1968-imi pisimasut kingunerisaannik. Oqaaseqaatit uku kingullit qanorluunniit siunertaqaraluarpata, oqaaseqaatit atuarneqarsinnaapput *argumentum ad misericordiam*-itut [tunngavilersuutitut naakkigin-nequsaarutaasutut, piviusunik tigussaasunik tunngaveqanngitsutut], taamaasillutillu siunertaqarlutik tunngavilersuutitut uissuummititsiniutitut.

New York Times -p qarasaasiatigut allaaserinnittarfiani – blog-imi pingaarnermi – Lede-imi aviisimi aviisiliortut ilaata, redaktionssekretær-ip Carla Baranauckas-ip, Columbia Universitetem Graduate Scholl of Journalism-imik angusaqarsimasup Chambers apersoramiuk imatut issuarpaat: “Oqarpoq, taamani ujaasineq taamaatinneqarmat pakatissutaasimavoq, kisiannili taamani naatsorsuutigineqartoq tassaavoq brintbombe pineqartoq USA-p nassaarisinnaanngippagu taava aamma allat nassaarisinnaanaviannigikkaat”. Dr. Chambers brint-imit qaartartorsualiamik, – brintbombe-mik, – taasilluni oqarsimanngisannarpoq. Atom-ip nukinganit qaartartorsualiornerup siammartitserneqarnerat kiisami *New York Times*-imi aqqissuisoqarfiit angusimavai, – immaqa IAEA-mit misissuiffissatut siunnerfissaq tulliuuttoq.

Lede-imi pisortatiguunngitsumik ussataasoq T.S. Eliot-imeersuuvoq: “Immature poets imitate; mature poets steal; bad poets deface what they take, and good poets make it into something better, or at least something different”. Atuartup immaqa eqqarsaatigisimasinnaavaa pissusissamisoortumik kukkunerunersoq eqikkaassalluni Carla Baranauckas taalliortutsialaasoq.

Nunarsuarmioqataasut akornanni tusagassiuutini suliap sammineqaleruttornerani kisiartaalluni Hans M. Kristensen, Federation of American Scientists-imi suliniutinut pisortaasoq, allaasumik isummersorpoq. Taanna Italiamiut isiginnaarutikkut kanal-iannut Panorama-mut oqarpoq pappialaatit nammineq takusimasami ersersikkaat qaartartorsuit sisamaat pingasut allat pineqartut assigalugit aserorsimasoq [“Le carte che ho potuto studiare io dicevano che anshe la quarta bomba andò distrutta, come le alter tre”] (Kristensen 2008).

Siuliani eqqartorneqartut naatsut nunanut allanut ministerip apeqqutigisaa tamakkiisumik akissutissaqartingajareerpaat. 2008-mi qaartartorsuarmik tammaasaqartoqarsimaneranut tunngasuusinnaasunik nutaanik unnerluuti-ginnittoqanngilaq, aammalu pappilissat saqqummiunneqartut DOE-imit 1994-imi tamanut takusassiarineqartuniit allaanerussuteqangaanngillat, pappilissallu pineqartut taamanimiilli København-imi ammasumik nassaassaalerput, aammalu ilaatigut 2000-imi *Jyllands-Posten-imi* allaaserisami atorneqarlutik. Tamanna tunuliaqutaralugu ajornanngitsumik tunngavilersuisoqarsinnaavoq amerikkarmiut danskillu pisortaasa 1995-imi aamma 2000-imi akissutigeriigaannut ilassutissaqanngitsoq.

Qanillatorneqarpoq, kisiannili qanittuararsuunngilaq, ministerip apeqqutigisaanut naammaginartumik akissuteqarnissamut. Tassami ministerip allagaanik taamatut atuarneq naammassiniaaginnarnerusaaq. Tamatumunngalu pissutaasoq pingaarnerpaaq tassaavoq arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsunit proffessioniliusunillu pappialaatit pineqartut misissorneqarsimangisaannarmata. Naammaginartumik nalilersuiffiusumillu misissuisoqarsimannginnerata kingunerisaanik pisariaqalerpoq minnerpaamik arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsunit nalilersuinerit ilaannik saqqummiussisoqarnissaanut, pappialaatit tamanut takusassiarineqarsimasut eqqarsaatigalugit, taamaasiornikkullu immaqa aamma pisortatigoortumik oqaaseqaatigineqarsimasut ilaasa, ilimaginninnerullu tusagassiorfinni assersuutigalugu 1987-imi, 1988-imi, 2000-imi aamma 2008-mi saqqummiussorneqartarsimasut eqqarsaatigalugit.

Amerlasuunut immaqa tupaallannarsinnaavoq arlaannaannulluunniit atanngitsunit professioniliusunillu nalilersuisoqarsimannginnera. Tassani nassuiaatissaq tassaagunarpoq suliani Thule-mut attuumassuteqartuni amerikkarmiullu taavaniissimanerannut tunngasuni sammisaaq apeqqutillu sammineqartartut ukiut ingerlaneranni allanngoriartorsimammata. Qanga

sammisaq tassaannerusimavoq 1953-mi Uummannami najugallit nuuttitaanerat, mittarfeqarfissuarmi silaannakkut sorsunnissamut illersuutaasussanik atortorissaarusersortoqarneranut atatillugu, tamatumalu kingorna 1968-imi ajunaarnerup kingorna peqqissutsimut tunngasumik apeqqutit, kiisalu Thulemi mittarfimmuut atatillugu nunanut allanut tunngasumik apeqqutit, H.C. Hansen-ip pappialaataanik taaneqartut 1957-imeersut avammut saqqummiunneqarnerannut atatillugu. (H.C. Hansen taamanikkut statsministeriuvoq).

H.C. Hansen-ip pappialaataanut tunngasumik oqaluttuaq immikkut sammineqarpoq atuakkiani marlunni 1997-imi Dansk Udenrigspolitisk Institut-imit (DUPI) saqqummersinneqartuni. Atuakkani pineqartuni misissorneqarpoq 1968-imi ajunaarnerup oqaluttuassartaa naalakkersuinikkullu kingunerisai. Kisiannili DUPI-imut misissugassanngortinneqarsimangilaq qaartartorsuit qanoq pisimanersut.

Ukiuni kingulliunerusuni sammisat qitiutinneqartut tassaasimapput qinggornerit ulorianartut peqqinnissarlu. Piffissami matumani apeqqutit taakkua sammineqarnerat pissusissamisoorutut ippoq, aammalu ilisimatusarnermi sammineqartussaqqillutik.

DIIS qanoq iliorsinnaanersoq

DIIS pappialaatit pigineqartut tunngavigalugit oqaluttuarisaanermi isiginnittumik ilisimatusarnermik ingerlatsisinnaavoq, paasisat tunngavigalugit pisimasunik nalilersuisinnaalluni, aammalu pisimasut ersersinniarsinnaallugit, pisimasut nipaarusimasutullusooq isikkoqaleraangata, imaluunniit oqaasit, titarnerit oqaaseqatigiiaalluunniit isertugaatit oqartussaasunit susasaqartunit ersigunnaartinneqarsimagaangata, kingornatigullu tamanit takuneqarsinnaasunngortinneqarlutik pisortanit taakkunanga aalajangersaavigineqarsimagaangata.

Ilisimasagut naapertorlugit siullermeersumik aatsaavissuaq pappialaatit pineqartut oqaluttuarisaanermik ilisimatuunit aaqqissuussamik misissuiffineqarput, sakkuutit pineqartut qanoq pisimanerannik qitiutitilluni. Oqaatigineqareersutut DUPI-mit nalunaarusiami 1997-imeersumi tamanna qitiutinneqarsimangilaq, aammalu paasissutissanik allarlunniarmit tunngaveqarsimalluni, – paasissutissat tassani atorineqarsimasut DUPI-mit katersorneqarsimapput amerikkarmiut

danskillu toqqorsiviiniit assigiinngitsuniit. DUPI-p saqqummiussugai annertunerusutigut ukiuni 1968-i sioqqullugu pisimasunut sammisuupput, aammalu 1968-imi ajunaarnej sammineqarsimasaraangami annertunerusutigut nunat akornanni pissutsinut atasumik kingunerisimasaanut tunnganerusaluni.

Danskil ilisimatusarnikkut suliniutaat taanna kingusinnerusukkut ersersinneqarpoq atuakkiat XII-anni *Foreign Relations of the United States-imi, 1964-1968-imi (FRUS)*. *FRUS-imi saqqummersitaat tullerüaartut* tassaapput amerikkarmiut pisortatigoortumik saqqummersittagaat, amerikkarmiut nunanut allanut tunngasumik ingerlatsinerminni aalajangersartagaat annertunerusut pillugit, aamma diplomaatit suliamik ingerlatsinerat pillugu. Saqqummersitsisarnej State Departments-p oqaluttuarisaanermut allaffianiit suliarineqartartut 1968-imi aallartinneqarpoq, maannamullu saqqummersitat atuakkat 350-it sinneqarlutik.

DIIS-ip oqaluttuarisaanermik ilisimatusarsimasut pisinnaasaannik suliaqarsinnaavoq, tassalu pereersut uterluni qanoq ingerlasimasinnaanerat ersersinniarsarisinnaavaa, qangalu pisimasut qanga pisimanersut qanorlu tullerüinneqarsimanersut ersersinniarsinaallugu. Kisiannili DIIS-ip pappialaatit ingeniörüp, fysikerip, nakorsap allallu ilinniagartuut isaannik iseqlarluni misissorsinnaanngilai.

DIIS kernefysik-ip qinngornerinut ulorianartunut tunngasuni imaluunniit ilisimatuussutsimut tunngasut tamatumunnga qanittut pillugit suliasaqarfinnut immikkut ilisimasaqanngilaq, taamaattumillu tamakkununnga tunngasut attornaveersaassavagut, pisimasulli qaartartorsuit qanoq pisimasinnaanerannut attuumassuteqartut kisiisa sammissallutigut. Kisianni apeqqutit taakkua teqqeqqutut immikkuullarissutut matoqqasuunngillat, suliasalli uani eqqartorneqartup ilaanut allanut aamma pingaaruteqarluinnarlutik.

Aallaqqaasiutitut oqaasissat annikitsut

Oqaatigineqartutut 1968-imiilli pisortatigoortumik nassuiaatigineqartarpoq qaartartorsuit sisamat timmisartorsuup nakkarneratigut tamarmik aserorneqarsimasut. Pissutsinilu arlaqartuni pappialaatit tiguneqarsimasut pisortatigoortumik nassuiaat taanna tapersertutullusooq ippaat.

Assersuutigalugu SAC Disaster Control Team siusissumik nalunaarusiamini januarip 27-iani 1968-imeersumi allappoq, – timmisartorsuup nakkarneraniit

ullut arfinillit qaangiutiinnartut, – “serienormut tulleriiaartut atortussianut atasut nalunaarsorneqarsimasut maannamut nassaarineqartut tunngavigalugit uppernassuseqartunik takussutissaqarpoq sakkut akuerisaasut qaatartortaat minnerpaamik qaartartorsuit niaquusaaniittut qaarsimasut, sikumi imaluunnit sikip qulaani. Eqikkaaneq taanna tunngaveqarpoq qaartartorsuit pineqartut sisamaasut kigaallassaataasa inissisimanerannik, puujaasat tritium-iusut pingasut aamma sakkussiat pingasuusut “secondaries”-ertaasa assigiinngitsut pingasut nassaarineqarnerannik” (dok. 107132). Pappialaat taanna 1988-imili isertugaajunnaarsinneqarpoq.

Issuaaneq siulianiittoq siusissumik suliaasoq ilanngupparput, misissuinerup matuma pissanganartortaa tamaat peereerumanagu. Issuaanerup suli periarfissaqartippaatigut qaartartorsuit sisamaata qanoq pisimasinnaanerannik nalornissuteqarnssatinnut.

Maluginiakkattali siulliup suliassap pingaernerup suunerannit paatsiveerussannngilaatigut. Soorluli ataani nassuiarneqartoq nalunaarusiornerup matuma siunertaraa pisimasut paasissutissannik pappialaatigineqartunit tunngaveqartumik arlaannaannulluunniit atanngitsutut nalilersorneqarnissaa. Siunertaq taanna eqqarsaatitsinniitillugu matu amatinniarparput nassuiaatinut sunulluunniit ingasaassinani naapertuuttumilli pappialaatinut tapersiissutaasinnaasunut.

Suna angussallugu naatsorsuutigineripput

Neriutigaarput amerikkarmiut pappialaataannik peqqissaartumik misissuinerup pitsaanerumumik paasinnissinnaalersissagaatigut pappialaatit pineqartut qanoq paasineqarnissaannut aqutissiuussisumik, paasissutissammi pisimasut tamakkiisumik paasineqarnissaannut tunngaviusussat amerlasuutigut “poortorlugit” suliarineqartarsimmata.

Sapinngisarput tamaat suliniassaagut pappialaatit imaarisaasa poortorneqarsimasut imaluunniit ersernerluttunngorlugit allanneqarsimasut paasiuminarsarniarlugit, taamaasillutalu poortorneqarnerannut siunertaasut ersersinniassallugit.

Qularnartoqartipparput pappialaatit poortorneqarsimasunik oqaasertallit tunngavigalugit inuit tamat apeqqutit akissuteqarfigineqarnissaannik soqutigisaqarfigisaat inaarutaasunik akissuteqarfigineqarsinnaaneratt.

Taamaakkaluartoq neriuutigaarput apeqqutit pineqartut pillugit matusisuunngitsumik isumaliutersuutit aamma naleqarumaartut. Takusinnaalissagutsigu annertunerusunik angusaqarsinnaassasugut, taava tamanna tupaallaatigalugulu nuannaarutigissavarput.

Misissuinerup immikkuualuttortalersukkap aallartinnginnerani oqaatigisariaqarpoq timmisartumut, qaartartunut, nakkarfiusumut, immap naqqanut aammalu aqqartartumut atorneqartumut tunngasut paasissutissat tunngaviusut nalunaarusiamut ilanngussami appendiks-imi takuneqarsinnaammata.

Kiisalu Excel-ark paasissutissanik tunngaviusunik imaqartoq pappialaatit 348-it pillugit DIIS-ip qarasaasiatigut quppersagaani website-mi aaneqarsinnaapput. Toqqorsivimmi tassani pappialaatit ilaanniit saqqummiussat nassaassaapput, paasissutissat tassaallutik nalunaarusiamut uunga atatillugu immikkut soqutiginaateqartutut isigisagut, taakkualu qalipaasikkamik nalunaaqutsigaapput. Pappialaatit pineqartut periutsit assigiinngitsut atorlugit immikkoortitserneqarsinnaapput; atuakkiortoq / pisortaqarfik saqqummiisoq, ulloq saqqummiunneqarfiat, ilaatigullu aamma nalunaaqutaq minutsillu isertugaataajunnaarnerannut piffissaliussaasut il.il. tunngavigalugit. Nalunaarusiap qarasaasiakkut webside-iani aamma Thule-mi aqqartartup aqqartarsimaneraniit assiliasat katersat takusineqarsinnaapput.

Nalunaarusiat: Kapitalit 3-miit 7-imut imaat pillugit

Kapitali 3 danskisut quppernernik 82-inik takissuseqartoq nalunaarusiami tannersaavoq. Siullermeerutaasumik nalunaarusiortoqarpoq imarisamigut pissusissamisoortumik tulleriinnilersugaasumik.

Kapitali 4 Palomares-imi 1966-imi ajunaarnermut assersuusianik imaqarpoq. Ajunaarnermi tassani timmisartorsuaq Thule-mi ajunaartup assinga qaartartorsuarnillu aamma assinginik usisoq pineqarpoq. Palomares tassaavoq illoqarfeeraq Spaniap kujataata kangiata sineriaaniittoq.

Kapitali 5 eqikkaaneruvoq nalilersuinermi inernerusunik, immikkoortuni marluusuni: sakkussiat qaqqineqartut aamma plutonium-imut naatsorsuutit.

Kapitali 6 eqikkaaneruvoq qaartartorsuit qanoq pisimanerannut uppersaatinik.

Kapitali 7 eqikkaaneq, uani tulliuuttumiittoq.

7. Eqikkaaneq

Atomip nukinganik qaartartorsualianut Thulemi timmisartorsuup ajunaarneratigut annaaneqartunut atatillugu oqaluttuarisaanermi pisimasunik “sanaqqiinermi” paasissutissat tunuliaqutaasut ilaat ersigunnaarsagaapput imaluunniit pissarsiassaajunnaarsimallutik.

Pisimasuni sammiviit ilaannut eqikkaaneq una qanga pisimasunut tunngasuni uppernarsaatissalinnik saqqummiussisinnaangilaq. Tamanna oqaluttuarisaanermik suliaqartunut takornartaanngilaq – taakkuami pisimasinnaasutut ilimagineqarsinnaasut tutsuiginartullu naammagisariaqartarpaat.

Pissutsit taamaattut ilisimallugit imaattunik eqikkaavugut:

Paasissutissanik aallerfigineqartut

Nunanut allanut ministerip DIIS-imut ersarissumik apeqqutigisaa tassaavoq, pappialaatit 348-it BBC-mi aviisiliortup Gordon Corera-p 2001-imi pissarsiarsai paasissutissanik nutaanik aalajangiisunillu imaqarnersut, amerikkarmiut energiministeriaata (DOE) isertugaataajunnaartutut 1986-imiit ukiunilu tulliuuttuni nalunaarsorsimasaanut 1994-imilu septembari qaammat tamanut saqqumisunnngortinneqartunut sanilliullugit.

2008-mi qaartartorsuit pillugit pappialaatigineqartut tunngavigalugit pasilliissutinik nutaanik saqqummiussisoqanngilaq, aammalu tunngaviusut annertunerusutigut taakkuuinnaarput DOE-miit 1994-imi tamanit tiguneqarsinnaasunnngortinneqartut, ukiorlu 2000 *Jyllands-Posten-imiit* allaaserisami atorneqarlutik. BBC-p pasilliissutaata aappa, tassalu aqqartartuaraq iluaqutigalugu immap iluani misissuisimanerup siunertarpiaanik isertuussiniartoqarsimasoq, taanna nutaarsiassatut taaneqarsinnaavoq, nutaarsiassaqarfinni sammineqarnera isigimagaanni, kisiannili paasissutissaq taanna ilisimaneqarluareersumit pappialaammik tunngaveqarpoq, februari qaammat 1991-imi tamanut takusassiarineqarsimalluni, aammalu pappialaatit 317-it ilagalugu.

Nalunaarusiaq una annertunerusutigut pappialaatit katersat 348-it tunngaviginerullugit suliaavoq, tassa imaappoq; amerikkarmiut pappialaataat

amerlasuutigut ukiut 20-ingajaat matuma siornatigulli isertugaataajunnaarsimasut, kisiannili aamma pappialaatit danskit allallu toqqorsiviineersut ilaatigut atorneqarlutik. Allatut oqaatigalugu; nalunaarusiami uani nutaartaasut tassaannigillat paasissutissat suminngaaneerineri, kisiannili nalilersuinerit pappialaatillu amerlasuutigut ilisimaneqarluareersut oqaasertaasa qanoq paasineqarnissaannik isummersuutit tunngavigalugit nassuiaatit.

Sakkussiarsuit pillugit

Nalunngereerparput sakkussiarsuit sisamaasut tamarmik timmisartorsuup nakkarneratigut aserorneqartut taamalu atorneqarsinnaajunnaartut. Taamaattoqarnera oqaluuserisassartaqanngilaq, tassami sakkussiarsuit sisamaasut pamiuusaanni deuterium/tritium-reservoir -it nakkarnermi napimmata, nakkarfiusullu eqqannguani katersorneqarlutik.

Ersarissumik akissuteqarsinnaavugut: Qaartartoqanngilaq, qaartartoqarsi-manngisaannarpoq aamma amerikkarmiut qaartartunik ujaasinngillat.

Takussutissalimmik sakkortuumik ilimanaateqarpoq primaries sisamat tamarmik nakkarnermi qaartoornerit aqutugalugit aserorsimassasut. Primaries tassaapput qaartartorsuarni "alloriarnerit" siulliit.

Plutonium qaartartorsuit sannaanni siullermi inissisimasut sananeqaatitut minnertut – partikelitut iluseqarlutik qaartoornermi tassungalu atasumik ikuallanermi siammarneqarput.

Tamanna pingaaruteqartutigut tamatigut assersuunneqarsinnaavoq sakkukinnerugalartumik qaartoornerni Palomares-imi ajunaarnermut atatillugu pisimasumut, uani pisimasoq ukiunik marlunnik sioqqullugit qaartartut qaajasut qaartoornerannut, aammalu tamanna annertuutigut naapertuulluinarluni Palomares-imi atortorissaarutit pineqartut secondaries-ertaasa qanoq pisimani eqqarsaatigalugit, taamatuttaarlu partikel-it pisumi qaartoornermut aallarniutaasut Palomaris-imi qanoq siammarsimanagerisa pissusaannut naapertuupput.

Aammattaq tunngavilersuutigaarput secondaries-it sisamat tamarmik aserorneqarsimasut, kisiannili tamatigut ingerlaannartumik suujunnaarsinneqarnerannik kinguneqanngitsumik, immikkoortunut taakkununnga primaries-inullu tunngatillugu.

Plutonium pillugu

Maannamut innuttaasut akornanni nalornissutigineqarsimavoq ilumut qaartartorsuit sannaanni siullermi inissisimasut primaries sisamat tamarmik nakkarnermi qaarsimansut. Qularneq taanna pissuteqarpoq isumaqartoqarmat nikingassuteqartut 24 kg. plutonium qaartartorsuit sisamat primaries-ertaasa sakkugineqarsinnaanissaminut ataatsimut pisariaqartitaat, aammalu ajunaarnermit pisortat nalunaarutaat naapertorlugit nassaarineqartutut oqaatigineqartut 6 kg. missaanniittut.

Innuttaasut akornanni qulartut taava oqassapput imaassinnaasoq qaartartorsuit primaries-ertaat tamarmik taava qaarsimassanngitsut (tamatumami kingunerissamagu qaartartorsuarmik “amigaateqartoqartoq”), imaluunnit taamaassimanngippat maqaasineqartut 24 kg.-uusorineqartullu eqqortumik nassuarneqarsimanngitsut (tamatumalu kingunerisimassallugu mingutitsinerup nassuerutigineqartumiit annertunerunera).

Ukiut qulikkaartut arlaqartut ingerlaneranni oqallisereerluta isumaqarpugut aalajangiutereerlutigu plutonium 239 qaartoornermi nalinginnaasumit siammartitserneqartoq qaartartorsuit sannaannit siullernit inissisimasut sananeqaatitut mikisuararsuurtut siammartitserneqarsimasut, siammartitserneqartullu plutonium 239 sakkussianiittoq annertoqatigissagaat.

Tamanna ajunaarnerup misissuiffigineqarnerani nikeriarneruvoq pingaaruteqartoq, naak angusarineqartumut tassunga killinnissaq qaffasinnersumik ilisimatusarnerunnikkaluartoq. Apeqqummut tassunga atatillugu pingaaruteqartoq tassaavoq, paasisutissani pineqartuni kisitsisit pillugit allakkatigut suliap pisortatigoortumik nassuiaataasarsimasut nalornissutigineqarsinnaanerat peersinnaammassuk, qanoq pisoqarsimaneranillu paasinninnermi nutaamik ingerlaqqinnissamut aqutissiuussisinnaallutik, apeqqummut tassunga tunngatillugu tatigeqatigiinnissamik pisariaqartumik pilersitsisumik. Kisiannili taanna kisiat tungavigalugu plutonium-imut naatsorsuutiniq inaarutaasunik suliaqarsinnaanngilagut. Suliassaq taanna pisortaqrfinnit pinngortitalerinemullu ilisimatuunit suliassaammat.

Taassuma inerneru, sunaaffami ajornanngeqaaq, uani misissuinermit tassaavoq *heureka -t* ilaat, – tassalu imatut paasisassaq, “ila tassa nassaareqaara”. Soorlumi ilaanni pisoqartartoq, inernissaa aajuna “siuninguatinni”. Sapaatip akunnerini arlalinni allaaserisat misissoreerlugit, immikkullu ilisimasallit

isumasioraluareerlugit, iluatitsiffiunngitsumik, – sakkussakillisaaneq pillugu allaaserisat saaginnarpagut.

Allaaserisani taakkunani tunngavissatut nalunaarneqarsimavoq naatsorsuutigineqassasoq 2 kg. plutonium 239, sakkussiamut ataatsimut atorineqassasoq. Tamatumalumi kingorna paasissutissat tullerriaaginnarlutillusoq takkussuutilerput, tamaannarmik assigiimmik tikkuussisut.

Suliami uani erlinnartuutit annersaat tassaavoq assaannarmik allallugu imaqarniliami titarnerit marluk pingasunik kisitsisitallit, februarip tallimaanni 1968 Washington-imi allanneqarsimasoq. Imaqarniliatut allatami titarnerit marluk taakkua tunngavigalugit anguarput plutonium 7,5 kg.-p missaannik katillugu annertussusilik, sakkussianut sisamaasunut.

1950-ikkunni aamalu 1960-ikkunni sakkussiat qeqqanni – *fissile*-usoq – aggugaq, tassaasarpog urani 235 annertoog aamma plutoniummi 239 annikitsoq. Nalilersuinermi sakkussianut taamani sanaajusunut tunngatillugu plutoniummimik 239 2 kg.-p missaa aallaavigineqartarpoq. Kingusinnerusukkut sakkussiaasuni uran-i annikinnerusarpoq imalunniit peerneqartarluni, taavalu plutoniumi atorineqartussaq immaqa 4 kg. missaanut annertusineqartarluni. Kisitsit 4 kg. sakkussianut nutaaliaanernut tunngatillugu amerikkarmiut oqartussaasuinit isertugaataajunnarpoq 1994-imi.

Immap iluani qanoq iliorneq aamma “atortorissaarut amigaataasoq”

Thule-mi immap naqqanut atomip nukinganik sakkussiarsuarmik qimatsisoqarnikuunngilaq. Aamma sakkussiarsuit atortorissaarutaannik secondary-nik, – qartartorsuup sannaata aappaannik – immami qimataqartoqarnikuunngilaq. Tunngavilersuutit uppersaaratit eqikkarlugit allaaserineqartut nalunaarusiap kapitaliisa arfernanni nalunaarsorneqarsimapput, ilaatigut piviusoq tassaasoq, secondaries-it pingasuusut (94%) ajunaarfimmiit qaqinneqarnerat, USA-mullu nassiunneqarlutik. Secondary-t – qartartorsuup sannaani immikkoortut aappaat, – mikisualunngortitersimapput, normulersorneqaratillugu, sikumilu tamanut tamaanga siammartitersimasut nassaarineqarlutik.

Sakkussiarsuarnit taamaallaat pingasuniit secondaries-it pineqarsimappata oqimaassutsip 94%-ip anguneqarsinnaanissaa ilimanarpiannngilaq.

Ilimanarneruvorli kisitsit 94% anguneqarsimassasoq sakkussiarsuit sisamaasut secondaries-ertaannit katersat pineqarsimappata.

Ilimanarpoq 1968-imili amerikkarmiut oqartussaasuisa ilisimareersimassagaat secondaries-it sisamaasut qanoq pisimanerat. Taamaassimanngippammi paasiuminaatsorujussuussaaq Sandia Corporation qinnuvigisinnaammassuk Bylot Sund-imi aqqutaasimasut qanoq issimani naluunarsoqqullugit, sakkussiap atortorissaarutaanut suunerannik allaaserineqarluarsimaq isumut tunngatillugu. Atortorissaarut ataasiinnavik pineqarsimavoq, qularutissaanngitsumillu secondary-meersuulluni. Misissuinermi uani erlinnaartuutit taanna aapparaat.

Uagut isumaqarpugut amerikkarmiut marskal-ip ajaappiaa ujarsimagaat, qaartartorsuup secondary-a qeqqa fissile-usoq, – qussissoq, amerlasuutigut tændrørimik aamma taaneqartartoq. Atortorissaarut taanna cylinderitut iluseqarpoq isuilu ammalorsagaallutik. Sarfap ingerlaartup akimmisaartinneqarneranut pissutaaqataasoq (strømningsmodstandskoefficient) Sandia Corporation-imiit 0,6-itut sarfap akimmisaartinna aamma 1,0 saneraaniit akimmisaartinna naatsorsuugaavoq. Imaassimasinnaavoq ajaappissatut mattusuutut iluseqartoq, kisiannili ilimanarneruvoq ruujoriusoq isumigut illuttut ammarneqarsinnaajunnaagaq. Paasissutissiisut amerlasuunik uppernarsaatissanik saqqummiipput, februaari aamma marsi qaammat sikumiit taamaattunik arlalinnik katsersisoqartoq pillugu, aamma tamakkua sinnikuinik ujarlerneq suliap ingerlanneqarnerani agguksip 1968-imi naanissaata tunngaanut ingerlanneqartoq.

Uppernarsaatissarpassuaqarpoq marskal-ip ajaappiaa taanna uran-imik 235-imik imaqartoq. Uagut isumaqarpugut paasissutissat pappialaatit marskal-ip ajaappiaanut innersuussisut, oqaatigineqartarmat “secondary pit” aamma oralloy pit”, naak immikkut ilisimasalinnik nassaassaqqanngikkaluartoq taagueraatsinik uani pineqartunik eqqaamasaqarlutilluunniit ilisimasaqartunik. Naatsorsuutigigutsigu marskal-ip ajaappiaa uran-imik 235-imik 8 kg.-mik imaqartoq, taava taanna ulamertutut 4 dl.-p missaanik imaqarsinnaassaaq. Cylinderi taamatut imaqqortutigisoq assersuutigalugu 50 cm-mik takissuseqarsinnaavoq, ruujoriugunili issunerussalluni, assersuutigalugu 5,4 cm, iigai 5,5 mm-iugunik.

Taanna immap naqqani nassaariniassallugu mikisuaraavoq, ingammik aserorsimassaguni, aammalu ajunaarnerup kingorna aseqqukorpasuit allat

akornaniilluni. Kisiannili biilit tændrøriinit anneruvoq. Taamaattumik marskalip ajaappiaanik taaguusersimavarput. Angissutsimigut naleqqunnerummat.

Illumut atortorissaarut taamatukanneq angissuseqartoq ujarneqartoq ersarissivoq, amerikkarmiut aqqartartuata Star III-p immap naqqani ujaasineranit video-mik assilisat immiunneqarnerini, assaasap tigutsisip tigungmagu uani allaaserineqartumut naapertuuttoq. Misissoqqissaarneqarnerminili nassaaq ujarneqartuugunangitsoq paasinarsivoq.

Kiisalu aamma puigorneqassanngilaq ujaasisoqarnissaanik aalajangertut, ujaasisullu, siumut uppernarsareersinnaanngimmassuk atortorissaarut ujarneqartoq nakkarnermi “annassimassasoq”.

Naatsorsuutigisariaqarpoq ujaasisut ammaffigisimassagaat ujagartik tuusintilinngorluni aserorsimassinnaasoq, allatulluunniit aserorsimasinnaasoq.

BBC-p immap iluani naqqanilu aqqartartumik atortoqarluni ujaasinerup qanoq isortuussaatingenera ingasaappaa. Suliaq taanna ingerlanneqarpoq danskit amerikkarmiullu ataatsimeeqattaareerlutik isumaqatigiissutigisaat naapertorlugu. H.H. Koch-ip, danskit atomenergikommission-ianni siulittaasuusup paasilluarsimavaa immap naqqani ujaasineq annertuuliutissaanngitsoq.

Allatut oqaatigalugu siusinnerusukkut akissutaareersut annertusillugit utserfigeqqissinnaavagut: Qaartartoqanngilaq, qaartartoqarsimanngisaannarpoq aamma amerikkarmiut qaartartunik ujaasinngillat. Marskal-ip ajaappiaa ujarpaat. Aamma primary-nik ilivitsunik imaluunniit secondary-nik pamiuusaanilluunniit ilivitsumik nassaartoqanngilaq.

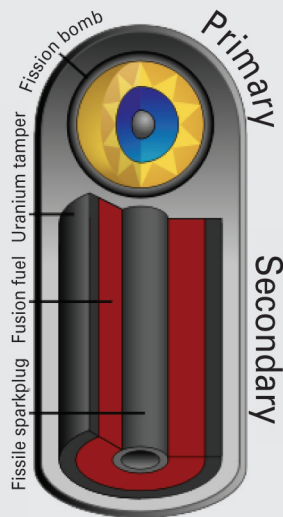
Immaqa inissami uani pissusissamisuusaaq nipaatumik paasitissallugu nunanut allanut ministerip 1987-imi aqqartartup suliai pillugit nalunaarutaata aallaqqaataa eqqaariigarput eqqorluinnartuummat.

Amerikkarmiut tassa sakkussiap atortorissaarutaanik ujaasipput, qaartartorsuarmiunngitsoq, aammalu qularutissaanngingajattumik secondary-p imaanik uran 235-imik. Ilimanaateqarluarporlu nalugaat immap naqqanut kivisimanersoq, imaluunniit nakkarnermini qanoq iluseqalersimasinnaanersoq, imaluunniit suli piusinnaanersoq. Aamma immami nillertumi uran 235 aasarpog.

Nassaassaqarsimassagaluarpat taamani 1968-imi aggustip naalernerani nassaarinngilaat.

Palomares-imi qaartartorsuarmik aserorneqanngitsumik ujaasineq uani pisimasoq ukiunik marlunnik sioqqullugu sanilliukkaanni, Bylot Sund-imi qaartartorsuaqarsinnaanerani takorluukkaat annertuumik eqqortuusinnaanginnerat naqissuserneqassaaq. Ersarilluinnarpormi Thule-mi immap iluani ujaasineq Palomares-imi pisimasumut iluatitsiffiulluartumullu sanilliukkaanni pi-ngaanginnerujussuartut Thule-mi pisoq nalilertariaqartoq.

Taamatut naliliivugut Washington-imi suliaq pillugu oqallinnerit nalilersoreerlutigit, aammalu immap iluani misissuinerit pineqartut annertussutsimikkut assigiinnginnerujussuat takoreerlugu. Bylot Sund-imi sonar-it atorlugit 2003-mi Danmark-ip Kalaallit Nunaatalu geologiimik misissuiffiisa annertuumik misissuinerat ajunaarnermit aseqqukuusinnaasunik nassaarfiunngilaq, taamaallaat saviminikorsuaq. Erlinnartuutit imaaniinngillat, arkivini toqqorsivinniipput.

Qulleq: Brintimik qaartartorsualiat Mk-28-it sisamat.

Alleq: Brintimik qaartartorsualiaq "qupillugu", "Primary" siua/isua aamma "secondary" tullia, - kisianni pamiuusaa ilaangilaq.

